

TEMPS APRÈS

Memòria,
experiència
i compromís

Josep Bofarull

Edició a cura de
Núria Ventura

Col·lecció Prisma - 34

TEMPS APRÈS

Memòria, experiència i compromís

JOSEP BOFARULL VECIANA

Edició a cura de Núria Ventura Mercè

Cossetània
EDICIONS

Primera edició: gener del 2015

© Josep Bofarull Veciana

Assessorament lingüístic: Josep Ruaix i Vinyet

© de l'edició:

9 Grup Editorial

Cossetània Edicions

C/ de la Violeta, 6 • 43800 Valls

Tel. 977 60 25 91 • Fax 977 61 43 57

cossetania@cossetania.com

www.cossetania.com

Disseny i composició: Imatge-9, SL

Impressió: Romanyà-Valls, SA

ISBN: 978-84-9034-293-0

DL T 10-2015

PRESENTACIÓ

Els llibres de memòries i de records, les autobiografies, els llibres que recullen correspondències, quaderns de viatge, dietaris... constitueixen una excel·lent font d'informació de la vida i de les vivències d'una persona, com també dels esdeveniments d'un període històric; i ens aproximen, quan són sincers, al coneixement de l'ànima humana.

Fins no fa gaires anys, els catalans no hi teníem gaire tirada, a aquests gèneres, tot i comptar amb l'il·lustre precedent modern dels articles de Jacint Verdaguer (*Dietari d'un pelegrí a Terra Santa*, 1887, i *En defensa pròpia*, 1895) i amb les memòries del vallenc Narcís Oller (*Memòries literàries. Història dels meus llibres*, 1913-1918). En els darrers anys han proliferat aquests tipus d'obres, que solien ser anomenades «literatura del jo». I, ja no sols eixides de les plomes —o dels ordinadors— dels escriptors professionals, sinó de tota mena de personatges: polítics, metges, esportistes, actors, músics...

Al costat d'aquests llibres, hi ha, sense pertànyer al gènere de la «memorialística», tot i que sovint hi fan incursions —perquè personalitat, biografia i pensament van lligats—, els llibres que recullen converses i entrevistes. L'entrevista i la conversa, quan passen al paper, són un gènere periodístic, en el qual l'entrevistador intenta que l'entrevistat exposi públicament la seva personalitat i les seves idees sobre la vida, la política o la societat que l'envolta. És l'anomenada «entrevista de personalitat». L'entrevista sovint, doncs, és una conversa que ha de ser agradable per a ambdues bandes, a fi que l'entrevistat s'hi pugui esplaiar de gust.

Per l'afecció que sempre he tingut envers aquest tipus de llibres, i perquè el lector situï el que té a les mans en el panorama correcte, em plau de fer referència als que, escrits dins aquest gènere i amb personatges de l'àmbit eclesial, he pogut llegir amb interès els darrers anys.

Llibres de teòlegs, com Bernhard Häring.¹ De bisbes, com Albert Rouen,² Antoni Deig,³ Jean-Marie Lustiger⁴ i Ramon Buxarrais.⁵ De biblistes, com Xavier Léon-Dufour.⁶ De monjos filòsofs, com Lluís Duch.⁷ I, finalment, els de converses col·lectives amb religioses o capellans, com el de Laia de Ahumada⁸ i el de Joan Estruch i Clara Font.⁹ I ara aquest de Núria Ventura i Josep Bofarull.

Tots aquests llibres ens ofereixen un valuós testimoni de com han viscut i sentit la fe en el Crist els entrevistats. Ens expliciten el seu pensament social i religiós. Ens exposen la seva comprensió de la teologia, de la moral, de la pastoral. Fan públiques les seves interpretacions del passat, les seves visions del futur. Ens fan percebre, també, les seves decepcions, les seves crítiques i autocrítiques, i les seves esperances. En definitiva, alhora que hi descobrim un retrat força fidel del personatge, ens forneixen un valuós i riquíssim panorama de l'Església del segle xx.

¹ Valentino SALVOLDI, *Häring. Una entrevista autobiogràfica*, Ed. San Pablo, Madrid 1998, i Gianni LICHERI, Bernhard HÄRING. *Mi experiencia con la Iglesia. Una entrevista con Gianni Licheri*, PS Editorial, Madrid 1990.

² Albert ROUEN, *J'aimerais vous dire. Entretien avec Dennis Gira*, Ed. Bayard, Montrouge 2009.

³ Albert SÁEZ, *Què pensa Antoni Deig, entrevistat per Albert Sáez*, Dèria Editors, Barcelona 1996.

⁴ Jean-Marie LUSTIGER, *La elección de Dios. Entrevistas realizadas por Jean-Louis Missika y Dominique Wolton*, Planeta, Barcelona 1989.

⁵ Julián SESMERO RUIZ, *Buxarrais: Confesiones de un obispo que no quiso serlo*, Edicep, València 1992.

⁶ Xavier LÉON-DUFOUR, *Dios se deja buscar. Diálogo de un biblista con J.M. de Montremy*, Ed Sígueme, Salamanca 1998.

⁷ Albert CHILLÓN, *La condición ambigua. Diálogos con Lluís Duch*, Ed. Herder, Barcelona 2010.

⁸ Laia DE AHUMADA, *Monges*, Fragmenta Ed., Barcelona 2008.

⁹ Joan ESTRUCH I GIBERT i Clara FONS i DUOCASTELLA, *Fills del Concili. Retrat d'una generació de capellans*, Ed. Mediterrània, Barcelona 2011.

Com que parlen des d'un «jo», des d'una interioritat, són testimonials. I com que són relats de persones, que són o han estat altament rendibles des d'un punt de vista social, arrelades i inserides en un lloc i en un temps, són fragments —si es vol, tan sols partícules— d'història. De la història d'un temps i d'un país, i de la història de l'Església. En termes teològics, podríem dir que aquests llibres fan visible l'empremta del Déu invisible en el cor de l'ésser humà i la seva petjada sobre la terra. Si aquesta empremta està gravada al cor, segur que deixa petjada en la societat i en l'Església, ni que sigui en la tasca més humil.

És, doncs, amb alegria i amb molt d'interès que saludem aquest recull de converses amb Josep Bofarull, contrastades per diverses entrevistes, que Núria Ventura ha confegit i travat amb un encert total.

Temps après. Memòria, experiència i compromís és, doncs, un d'aquests llibres. L'oralitat originària del text ens fa molt propera la sinceritat de la veu de Josep Bofarull i de la de tots els altres intervinents. En Pep, com el solem anomenar els seus amics, és una persona franca, clara com la llum del Camp de Tarragona. Els qui el coneixem sabem que no s'amaga de dir el que pensa, sobretot perquè ho ha rumiat. És una persona que sap escoltar, discreta i alhora altament comunicativa. És cordial sense enfarfegar. No neurotitza les situacions difícils. Al seu voltant sap ordinar xarxes comunitàries i les dinamitza. Jo no l'he percebut mai com a clergue, sinó com a amic. Si m'és permès de dir-ho, el veig com un home normal, gens clerical ni enfaristolat.

Pel que veiem en el llibre, en Pep es coneix prou a si mateix, és conscient de les seves qualitats i del que podríem dir els seus defectes, d'allò que ha fet bé i d'allò que no tant, i aquesta seva capacitat d'autocrítica el fa versemblant. El lector trobarà en el llibre un bon autoretrat. Penso que Déu encomana a cada persona les tasques més adequades al seu caràcter i a les seves aptituds. La gràcia pressuposa la natura. El do de Déu es vessa sempre en el recipient adequat. I estic segur que en Pep ha fet allò que Déu n'esperava.

Fidel a les amistats, amant del caliu familiar, lliurat al servei als altres. Des de tenir cura, per exemple, de la Mònica, una noia amb

paràlisi cerebral, fins al servei de regir una parròquia, ara petita, ara gran. Compromès en la coordinació diocesana de la catequesi (que és el lloc on el vaig conèixer), en l'encàrrec arxiprestal i en la vicaria episcopal... Persona molt culta, gran lector, amant de les arts, de la conversa profunda i de degustar un bon vi (cosa que a mi sempre m'inspira molta confiança...). I, per descomptat, amb forts sentiments de catalanitat.

Com a cristià de carrer que sóc, comparteixo amb en Pep les icones i les referències d'aquella generació —que també és la meva— del Concili Vaticà II: l'estimació per sant Francesc d'Assís, Charles de Foucauld, santa Teresa de Lisieux, Terra Santa... Em fatiga, com a ell, el clericalisme que recentment ha reascut; em fan angúnia les sotanes, els birrets i les draperies episcopals i cardenalícies; m'enfarfeguen les litúrgies pomposes; els grans temples em refreden l'ànima, m'hi sento perdut. Trobo que la litúrgia romana —d'altra banda bellíssima— ha quedat desfasada per a les generacions que puguen. L'any litúrgic té encara l'esquema d'una societat agrària. I el monaquisme marca l'estil de pregàries i misses. Si bé en l'àmbit de l'estudi bíblic l'Església s'ha posat al corrent, en altres camps el pensament catòlic no resisteix gaire el contrast amb les ciències que s'ocupen de l'home.

Penso que a Catalunya, en general, hom ha mantingut els laics en la minusvalidesa; ni formar-los ni donar-los responsabilitats (i parròquies com les del Pep deuen haver estat l'excepció); que no s'ha volgut crear una estructura parroquial més adequada als nostres temps secularitzats, com des de fa molts anys han fet els bisbes francesos. I és cert que els laics d'aquí som força mandrosos. Una parròquia, per exemple, hauria de tenir un consell directiu que realment manés, a fi que cada cop que hi ha un canvi de rector no es canviés gairebé tot, segons l'arbitri del nouvingut. Però, per a això, cal gent formada. I em fa l'efecte que hi ha moltes resistències a fer que la formació sigui una realitat.

Aquella Església del segle XIX, que va arribar a un punt culminant de por i d'enclaustrament amb el Concili Vaticà I (1869-1870), va esberlar les muralles amb el Concili Vaticà II (1962-1965) i va començar a obrir-se al món, acceptant finalment algunes de les

tesis de la Reforma de Luter (s. XVI). Això va suposar tornar a les fonts del cristianisme, a l'Evangelí, i a una espiritualitat centrada en Jesús. El cristocentrisme demana una fe personalitzada, que ja no se sosté en una cristiandat ambiental en progressiu declivi. I aquí és on som. I això no és nou d'ara. A mi m'ho havien dit quan era jove. I ja han passat tants anys!

El llibre de Josep Bofarull parteix d'aquest fet: Jesús és el centre de la seva vida. Anunciar Jesús és l'objecte de la seva missió. Congregar la gent al voltant de Jesús —l'Església— és la manera de fer que cada persona arribi a la plenitud humana. És a dir, a restaurar i a configurar en cada persona la mateixa imatge (fets, actituds, sentiments, percepcions...) de Jesús, que és la imatge de Déu que s'ha posat al nostre abast. D'aquí que se sigui crític amb tot allò que, en la mateixa Església, faci nosa a aquest projecte del Regne de Déu, com l'anomenava Jesús.

Sembla que, a hores d'ara, els «equips directius» ja han reaccionat davant el fet que la bona gent d'Europa —que, fins ara, ha estat la casa pairal del cristianisme occidental— es desmarca de l'Església i, per consegüent, del cristianisme. I això és molt greu, si es vol ser fidel a la raó de ser de la mateixa Església: l'anunci de la salvació per a tot el món i per a tothom. ¿Tornarem a condemnar la gent, o mirarem de captivar-la amb un missatge de salvació?

Penso, doncs, que els treballs de Josep Bofarull —i de tants companys i col·laboradors seus— no han estat endebades. Ha defensat la causa de l'home, que és la causa de Jesús, i és —ha de ser!— la causa de l'Església. Ha fet costat als afligits i als tristos, ha compartit alegries i bons projectes, ha infós esperança i fermesa, ha transmès el bon missatge de l'Evangelí, s'ha abocat en tot moment en cos i ànima a construir i edificar comunitats al voltant de Jesús.

La lectura d'aquest llibre ens farà, sens dubte, pensar i repensar moltes qüestions personals i col·lectives. Desitgem de tot cor que aquestes reflexions fructifiquin i ens facin millorar com a persones i com a cristians, per al bé del nostre país i del món sencer.

JACINT TORRENTS

A TALL D'INTRODUCCIÓ

Temps après. Memòria, experiència i compromís pretén de resseguir la vida de Josep Bofarull Veciana partint d'una font d'informació importantíssima, la de les converses mantingudes amb ell durant l'estiu del 2014, però havent pogut comptar també amb la col·laboració puntual i enriquidora d'algunes de les seves amistats més particulars i significatives, a bastament coneixedores de la trajectòria del seu amic. La complicitat pastoral que manté, entre altres, amb Mn. Pere Dalmau, Mn. Joan Anton Cedó, Mn. Miquel Barberà i Mn. Joan Àguila ha servit per a testimoniar, relatar, comentar i valorar la projecció i la incidència de més de quaranta anys en diversos àmbits de la nostra societat, culturalment, sociològicament i espiritualment. Les intervencions d'Isabel Correig, Marta Sentís i Clara Bonelli, qualificades per ell mateix d'amistats permanents, i encara la de la seva germana, Paquita Bofarull, representen el contrapunt emocional on hom pot copsar, de forma distesa, actituds, reaccions i opinions compartides en profunditat i molt sincerament.

Caldria també esmentar com a font informativa ineludible i intensament atractiva la consulta d'una gran quantitat d'articles seus apareguts en publicacions diverses. Les més recents, els setmanaris vallencs *El Pati* i *El Vallenc*, o el full informatiu *El Candeler* de les parròquies de Sant Joan, Sant Antoni i Mare de Déu del Carme de Valls, on Mn. Bofarull sol escriure l'editorial. N'hi ha altres de fa més anys, com ara la revista informativa *Enllaç*, de la parròquia de Sant Pau de Tarragona, en què escrivia la secció «Apunts del meu bloc de notes». I n'hi ha de molt més llunyanes en el temps: les col·laboracions en la revista *Isard*, escrita a màquina i ciclostilada, que editava la Secció de Teologia del Seminari de Tarragona pels anys

seixanta. No em puc estar de fer referència, per exemple, a una seva col·laboració que parla de l'experiència del Camp-missió a la Pobla de Cérvoles; o a la ressenya del llibre de Georges Michonneau *No hi ha vida cristiana sense comunitat*; o a un article sobre la pobresa, que sembla haver estat escrit ara mateix; o a la crònica d'una sessió internacional de seminaristes a què assistí l'any 1964 a Issy-les-Moulineaux, prop de París; o a un article sobre el pelegrinatge de Pau VI a Terra Santa... Són també molt recomanables de llegir les edicions de tres blocs (1993, 1998 i 2008) que contenen majoritàriament homilies nadalenques i articles escrits el dia 30 de novembre d'alguns anys, data de l'aniversari de la seva ordenació presbiteral. Aquest pòsit escrit reflecteix i argumenta què pensa i per què. I no difereix gens ni mica del que la memòria, l'experiència i el compromís expliquen de la seva vida.

Aquesta edició ha estat plantejada com una entrevista molt àmplia i oberta a Josep Bofarull. L'objectiu principal és extreure'n, de tot plegat, profunditat de pensament i valoració crítica i compromesa en la fe i en la seva transmissió, a través del seu propi itinerari per parròquies, accions pastorals, delegacions, etc. i amb la voluntat d'aportar quelcom al present i al futur. No vol pas ser una edició memorialística ni biogràfica. La pretensió és singularitzar i particularitzar el pensament cristià en un temps determinat, en un tarannà concret i en un espai proper, el del Camp de Tarragona.

Desitjaria haver sabut trobar l'enfocament adequat perquè l'experiència personal de Josep Bofarull commogui, qüestionï, testimonïï, referenciï i recordi uns anys de canvis substancials i sobretot perquè projecti amb plena continuïtat els seus convenciments de sempre. M'ha complagut transcriure aquestes llargues converses estiuenques: són desinteressadament interessants. Confio que complauran molta altra gent a l'hora de llegir-les. La matèria primera és de qualitat i coherent. Tan sols m'ha calgut organitzar-la, situar-la, emmarcar-la i introduir-la, aquesta matèria primera.

Confesso que m'hauria agradat que aquestes converses amb mossèn Josep, ja que les endevinava llargues, haguessin estat passejades i itinerants. En aquest sentit, no vaig saber ser prou explícita a l'hora de preguntar pels llocs de Tarragona que ell trobava més especials, pels més entranyables de Reus, pels més sovintejats de Valls, pels de la Canonja de què tingués més bon record. Era una opció que obtingué

tan sols una llista de llocs preferents en la memòria i que em digué de passada, però que he retingut, per la importància que podreu comprovar que tenen si llegiu el contingut d'aquesta edició. Tots aquests: el replà de l'església parroquial, les hortes, el terrat de casa seva, casa de la seva germana, a la Canonja; el mar, el bosc de la Marquesa, la capella de Sant Pau dins el Seminari, a Tarragona; el Montsant a tocar d'Ulldemolins; la casa de colònies d'Arbolí i de Valldossera; els espadats de Siurana i de la Mussara; la terrassa familiar de la casa romana de Vitinia; la llar de foc de la localitat italiana de Pontorio; el Colegio Español de Roma; la parròquia de la Sang i la casa parroquial, el Centre de Lectura, els carrers del barri antic, Sant Pere i els voltants del campanar de Reus; la rectoria de Maspujols; la casa nova de la parròquia de Sant Pau de Tarragona; el cambril de la Mare de Déu de la Candela, els camins dels voltants de Valls; l'Assekrem i el Bordj del desert del Tassili del Hoggart a l'Àfrica...

Un balancí familiar que hi ha al seu despatx, la Vespa que féu servir durant molt de temps, una màquina d'escriure que li fou fidel durant qui-sap-los anys, el Citroën de color groc amb què es posava a la carretera i arribava quan arribava, els àlbums de fotografies, les capses plenes de felicitacions pel seu vint-i-cinquè aniversari de prevere, els documents tan ben arxivats, l'ordre noucentista amb què ho endreça tot, el quadern en què el seu pare anotava esdeveniments familiars importants i tantes i tantes altres observacions que el temps de conversa m'ha permès de fixar mentalment, em permetrien de novel·lar una història fantàstica en què potser explicaria l'agradable sorpresa de comprovar que sovint li endevino el gest i la paraula. No sempre, és clar. Un projecte ben diferent. Però el que aquesta edició presenta ja és prou engrescador, em sembla. Voleu comprovar-ho?

NÚRIA VENTURA

ESPAI DE LA MEMÒRIA

LES ARRELS FAMILIARS

Moltes de les persones que «re-cordo» (= passo pel cor) ja viuen per sempre en Déu i ja no les tinc físicament al meu costat. Per damunt de totes, i a molta distància de les altres, el meu pare Antoni i la meva mare Rosa. Algunes fotos que tinc a prop em transporten a moments emotius i inesborrables, com la celebració dels seus cinquanta anys de matrimoni («ha estat el dia més feliç de la nostra vida», em va dir la mama al cap d'uns quants dies, mentre dinàvem a la cuina de casa), o la de la unció dels malalts, que varen rebre a la parròquia de Sant Pau de Tarragona. Jo tremolava com una fulla quan els ungia les mans. Dobles i molsudes, les de la mama; ossudes i calloses, les del papa. Particularment m'hi transporten, a aquests moments emotius, dues fotos molt entranyables, perquè em toquen molt endins i em fan sentir una mena de pessigolleig. En aquestes fotos jo devia tenir cinc o sis mesos i estem al terrat de casa. La butaca de braços, on seu la mare, és el moble més bonic que teníem. Recordo com si fos ara la meva cadireta-balancí de braços i folrada amb una roba de colors, que apareix a la foto. La mirada de la mare és intensa i profunda. La mà esquerra del meu pare agafant-me la mà és tendra i la seva mirada, que s'endevina, va acompanyada d'un somriure. Va encorbatat, amb les sabates enllustrades i els pantalons de festa. S'ho va posar per a la ocasió, segur [...], escrivia Josep Bofarull el 30 de novembre de l'any 2012, en escaure's el 44è aniversari de la seva ordenació. I ens serveix per a introduir unes càlides i emotives referències familiars, que expliquen una manera de ser i de fer, que pot sorprendre, commoure o senzillament interessar. Repassem-les.

Hi vaig tenir una relació molt especial, amb el meu pare. Amb la meva mare, no tant. A la meva mare, en el sentit d'explicitar l'estimació, em sembla que me l'he estimada més quan s'ha mort que no pas en vida. No és que no li tingués estimació, evidentment. Però em va costar, la relació amb ella. Era una dona molt reservada, no gaire enraonadora, una dona sacrificada. Feina i fills. Quan va ser més gran, va demostrar la seva capacitat de servir els altres, perquè es va fer un tip d'anar a veure malalts a la Canonja mateix. Jo ni tan sols ho sabia. Em penso que era jo qui estava equivocacat en la relació amb la meva mare. No vaig saber valorar prou les seves qualitats.

Un detall de l'estimació que li tenien els seus veïns de la Canonja és que, just el primer dia després del seu enterrament, el rector va agafar un pom de flors i el va posar al lloc on solia seure ella a l'església. Li agradaven les roses; i a l'hort de casa tenia uns rosers que enamoraven. Sempre ufanosos i plens de roses des de primers d'abril. Quan es va morir, vam voler que en el seu recordatori hi hagués una rosa dibuixada.

No ho sé explicar, per què no vaig tenir una relació gaire reeixida amb la meva mare. No era pas per culpa seva. Per a les mares cristianes tenir un fill capellà era i és una cosa extraordinària. Ella n'estava contenta. Explicava a tothom les meves bones notes. Una cosa molt curiosa és que jo no vaig anar mai a missa amb la mama. S'havia de dedicar molt a la casa i sempre tenia feina. Ella anava a missa primera. Jo hi anava amb els avis. Em sembla que jo no li vaig dedicar prou atenció ni prou afecte. Era discreta i mai no me la va reclamar, aquesta atenció, ni em va retreure que no la hi dediquéss. De fet, uns quants anys abans que es morissin els meus pares, ja vaig corregir una raresa de què ara m'avergonyeixo i és que, durant molts anys, no els feia cap petó, als meus pares. No ho sé, per què. És una vergonya haver-ho de reconèixer. Però va ser així.

En el meu pare vaig trobar el model de viure la fe cristiana. Sobretot en el seu comportament, en el tracte que tenia amb la gent. Es feia estimar molt. No cal dir com se l'estimava la meva mare, que no va portar gaire bé la malaltia del pare, perquè en depenia molt. Quan es va morir, ella l'enyorava tant que em sembla que l'enyorament li escurçà la vida. El meu pare l'adorava. Una vegada jo havia retret a la meva mare que no tractava prou bé les seves joves. I em va dir: «A la meva dona no me la toquis.» Per damunt de tot hi havia la seva

dona. Era afectuós i tendre, posava pau a tot arreu. I estic segur que van tenir una vida sexual i afectiva gairebé perfecta. Fou un home integralment bo, d'una bondat natural i cristiana. L'amor a Catalunya, el catalanisme també el caracteritzaven. No ho sé, és clar, si ara seria independentista. Però l'amor a la terra, al poble, a l'Orfeó Canongí sí que sé del cert que l'apassionaven. Tenia una gran sensibilitat per la fe, per la pàtria, per la família. La seva malaltia la va portar d'una manera valenta, admirable, sense deixar-se anar. És la primera persona que poso per damunt de les altres. La meva relació amb ell no era de conversa intel·lectual, sinó de franca exposició de fets quotidians. I en aquesta quotidianitat potser va bé que comenti, en paral·lelisme a la predilecció per les roses que tenia la meva mare, la que ell tenia per les violetes. Sempre en va tenir de plantades al tros. I les cuidava moltíssim. En el seu recordatori d'exèquies hi ha la foto de les seves violetes.

No vaig tenir gaires ocasions, doncs, de parlar amb el meu pare de temes massa profunds, però n'hi havia prou amb poder-hi parlar. Sabia escoltar, callar quan convenia i dir el que pensava. Potser la relació més conscientment íntima que hi vaig tenir va ser quan ell estava malalt. Passàvem llargues estones a l'hospital Joan XXIII. La visita al metge, les transfusions de sang... Sempre em deia «Què fas aquí tanta estona? Porta't feina.» Però parlàvem llargament i una mica de tot. I a estones, tal com ell em deia, jo llegia. Va ser precisament a casa on vaig començar a trobar el plaer de llegir. El meu pare tenia *En Patufet*, les novel·les de Folch i Torres... No és que hi hagués una gran biblioteca, a casa, però sí que hi havia la preocupació de desvetllar el plaer de llegir, de llegir deixant córrer la imaginació... Les malalties infantils me les vaig passar llegint.

Des que vaig entrar al Seminari, quan tenia deu anys, hi vaig viure poc, amb la meva família. Gairebé tan sols m'hi estava a l'estiu i per Nadal, a casa. Vaig tenir prou temps, però, per a adonar-me que la meva família era pobra. I recordo que ens passàvem molt de temps al tros. El meu pare feia un munt de feines, a més de la de pagès. Portava els comptes en una casa de vins; els d'una altra casa on tractaven amb avellanès i era corresponsal del Banc de Bilbao, i el diumenge venia entrades al cine i anava a buscar les pel·lícules amb bicicleta a Vila-seca. Aquesta darrera ocupació del pare permetia que nosaltres poguéssim entrar de franc al cine. Allí hi estàvem calents, perquè, a

casa, de calefacció no en teníem. La mama portava aigua i alguna cosa per menjar i hi passàvem bona part de la tarda del diumenge. No hi havia res més.

Quan jo era a Roma estudiant, els meus pares no hi van poder venir, perquè teníem l'avi, malalt, a casa i no el podien deixar sol. Però hi vam anar l'any 1969. Hi van conèixer la Clara Bonelli, que aleshores encara no s'havia casat amb el Gianfranco Granziol. L'havia coneguda en el grup de Pax Christi de què vaig formar part mentre era a Roma. La Clara es va enamorar del meu pare. Segurament que jo ja li havia explicat alguna cosa sobre ell. La història personal de la Clara, abandonada quan era molt petita pel seu pare, influí en el fet que decidís de tractar el meu com si també fos el seu i d'acord amb ell. De tal manera que des d'aleshores sempre li va dir papa Antonio. Han vingut —ella, el seu marit i els seus fills— diverses vegades a la Canonja i es quedaven a casa dels meus pares. Ni els uns parlaven català ni els altres italià, però s'enteni en amb els fets. L'any 1969 hi vam anar amb cotxe, a Roma. Conduïa el meu pare, perquè jo encara no tenia carnet. La segona vegada que vaig anar amb els meus pares a Roma, quan feia quaranta-nou anys del seu casament, hi vam anar amb avió. Va ser un viatge molt bonic, perquè hi vam anar nosaltres tres sols, vam estar a casa d'aquesta família, vam anar a Assís, a Venècia... I vaig quedar una mica satisfet en el sentit de pensar que havia fet una cosa per ells... Els ho devia. Havia estat excessivament ocupat i massa centrat en la meva feina pastoral i potser els tenia una mica massa oblidats. Jo ja sé que, quan ets capellà, convé allunyar-te una mica de la família i has de procurar que la família no t'atrapi. Però potser me'n vaig allunyar massa. També és veritat que el papa ens va pujar de manera que aprenguéssim a ser autònoms. Tots els germans hem aconseguit de ser bastant autònoms. Nadal i Pasqua, en vida dels nostres pares, van ser celebracions plenament familiars, on hi érem tots. Ara encara mantenim el Nadal, malgrat que cadascú té la seva pròpia família.

Jo sempre he fet la meua vida independent, però estic molt bé amb tots els meus germans i cunyats. Amb la meua germana potser m'hi avinc més. De fet, quan es va morir la meua mare, vam fer l'enterrament, vam anar al cementiri, vam fer una pregària... La meua germana se'n va anar cap a casa seva i els meus germans també, cosa normal. I jo vaig pensar: «A quina casa vaig?» Em vaig quedar sol.

També vaig tornar cap a casa, però a Tarragona, no a la Canonja. La sensació de pensar que a casa ja no hi tenia ningú em va entristir, francament. Jo sempre havia viscut sabent que ells, els meus pares, hi eren, a casa, que hi podia anar a qualsevol hora. Ara no hi tinc casa, a la Canonja. Val a dir que la meva germana em va donar la clau de casa seva; i això em va produir una certa emoció. Amb la meva germana hi tinc una relació més especial que amb els germans. Primer, perquè és dona. També, perquè en els temes de la fe estem molt d'acord. Veiem les coses molt igual. Ella sempre ha col·laborat d'una manera o altra a la parròquia de la Canonja: ha fet de catequista, és a Càritas... Els meus germans, en canvi, tenen poca vinculació amb la seva parròquia. I això d'alguna manera hi influeix, ni que me'ls estimi igualment, no cal dir. També compten les raons sentimentals. Ella, potser perquè era més gran que els altres i pel fet que ens portem tan sols un any i mig, és la qui em va venir a veure més vegades al Seminari, amb els avis o sola. Ens escrivíem cartes. Sempre m'ha posat al corrent de totes les coses que li han passat. Ens comprenem a la primera. Tenim moltes afinitats, moltes coses en comú. M'ha confiat els seus dubtes i sempre hem parlat obertament. Darrere el meu pare, ella. Sóc padrí d'un fill seu i procura que vagi sovint a casa seva, que estigui en contacte amb els seus fills i amb els seus néts. Amb els meus germans no hi ha tanta afinitat ni tanta relació. Volen una mica més pel seu compte.

Però l'única cosa que em lliga de veritat amb la Canonja és la família que hi tinc. No és que no hi vagi gens. Els amics de la meva germana els conec tots. Per la Festa Major hi he anat sempre: a missa, a dinar, al vermut, al concert... No conec tothom, però els de la meva edat sí que encara els conec. A la festa del Batibull, una festa que fan els escoltes, també hi solc anar. Tota la meva família hem estat del moviment escolta. El Batibull és una festa que s'organitza pels volts de Sant Jordi, una festa al carrer, en què es preparen jocs i un dinar. I l'organitza l'Agrupament Escolta. Quan l'Agrupament va celebrar els vint-i-cinc anys m'ho van fer saber, em van convidar i hi vaig anar. No m'hi passejo gaire, però de tant en tant hi sóc, a la Canonja.

Un any em van demanar que fes el pregó de la Festa Major i em va agradar moltíssim, em va fer molt de goig preparar-lo. Em recordo que va venir l'alcalde de Tarragona, que llavors era Joan Miquel Nadal, perquè la Canonja encara depenia de Tarragona. El meu pregó

ÍNDEX

Presentació, <i>per Jacint Torrents</i>	5
A tall d'introducció, <i>per Núria Ventura</i>	11
Espai de la memòria	15
Espai de l'experiència	65
Espai del compromís	117
Per a posar un punt i seguit..., <i>per Josep Bofarull</i>	159
Fonts... ..	161

